

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ.

ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՅՈՎԱԵՓԱՅ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԱՐԴՈՒԹԵԱՆՑ.

ԿԱՆՈՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ՀԱՍԻՅ ԵՒ ԻՐԱԽԱՆՑ

Զոր նորոյն նախիջեւանու Դատաւորքն եւ Հոգաբարձուք՝ ի 1787 թուոյ, փետրւարի 28-ին, յատկապէս գրով խնդրեցին ի Բարձր Սրբազնութենէ Հիմնադրի քաղաքին իւրեանց, Տեառն Յովսեփայ Առաքելաշաւիղ Արքեպիսկոպոսին, եւ հոգէնտիր Առաջնորդին. որոյ Սրբազնութիւնն բարեհաճ կամօք յօժարեալ կանոնաւորեաց, օրինադրեաց, եւ հաստատեաց կալ մնալ մշտնջենաւորապէս: Իսկ արդիս՝ տպեալ 1793 թուոյ, յօգոստոսի 8, ի տպարանի նորին Բարձր Սրբազնութեանն:

Եւ զի թէպէտ ի 1781 ամի Ծննդեան Փրկչին, տակնոյն նորոյն նախիջեւանու՝ ըստ բարձր հրամանի օրհնածին Ծնողին իւրոյ, ի Քրիստոս հանգուցեալ Տեառն Սիմէօնի երջանիկ եւ սուրբ Կաթողիկոսին, եւ ըստ խնդրոյ հասարակաց բազմութեան, կարգեալ եւ հաստատեալ էր Բարձր Սրբազնութիւնն Տեառն Յովսեփայ Աստուածարեալ Արհի եպիսկոպոսին զկանոնական Գիրս հարկաւորս եւ բացայայտս բաժանեալ ի վեց մասն, եւ տրուհեալ ի հարիւր քսան եւ վեց կանոնս, որովք մինչեւ ցայսօր Հոգեւոր Դատարանն մեր սահմանեալ ի նորին Սրբազնութենէն՝ կառավարի, եւ ունի կառավարիլ մինչեւ ցաւիտեանս ժամանակաց, յորում

Նախ կարգաւորեալ տեսանի յաղագս պարտաւորութեան Արքեպիսկոպոսին, եւ Կառավարութեան նորին:

Երկրորդ՝ սակա Քահանայից պարտաւորութեան, եւ հպատակութեան նոցա առ

Սրբազան Առաջնորդն եւ առ Հոգեւոր Դատաւորսն:

Երրորդ՝ վասն պարտաւորութեան եւ գործոցն կատարման կերպի, եկամուտ ժողովարարաց, վարդապետաց եւ քահանայից:

Զորրորդ՝ վասն կառավարութեան հասարակ եկեղեցեացն, եւ վասն ժողովրդեան միապէս կապակցեցման ընդ եկեղեցիսն:

Հինգերորդ՝ յաղագս արդեանց Լուսանկար Մօրս մերոյ սրբոյ Աթոռոյն Էջմիածնի, եւ Վանիցն, եւ Առաջնորդարանին:

Եւ վեցերորդ՝ վասն կառավարութեան Հոգեւոր Դատարանին, եւ Դատաւորացն, եւ զանազան գործոց առ նոսա պատկանեցելոց:

Բայց եւ զսոյն տպեցեալս Կանոն՝ որովհետեւ սակալ հասարակութեամբ խնդրեցին Դատաւորք եւ Հոգաբարձուք, վասն որոյ զիջեալ ի խնդիր նոցա պսակազգեաց Սրբազան Առաջնորդն՝ օրինօք հաստատեաց, եւ այժմ հրամայեաց տպմամբ ի լոյս ընծայել ի տեղեկութիւն եւ ի ծանօթութիւն ամենից բնակչացն նորոյն նախիջեւանու:

Սրբազնագոհեղ Հօրդ մերոյ՝ Տեառն Յովսեփայ Արքեպիսկոպոսի, ի Հայոց Նախիջեւանու հասարակութենէ խոնարհաբար խնդիրք:

Զի մինչ Սրբազնութիւնն ձեր հեռի լինի ի քաղաքս մերմէ, Յաջորդքն ձեր ի յոմանց տեղեաց՝ գնասս եւ զիրաւունս աւելորդօք պահանջեն. վասն որոյ լինի տարաձայնութիւն ի մեջ մեր, եւ զգուանք ձերոյ Բարձր Սրբազնութեանն: Զի բեպետ հայելով մեր ի յաշխատանս ձերոյ Սրբազնութեան, որ որպէս զորովագուր հայր զրկեալ ունիք զմեզ, երբ ըստ բանից սրբազան Առաքելոյն Պողոսի՝ հնար ինչ լինեք եւ զաչս մեր հանել եւ տալ ձեզ՝ ոչ ինչ էր: Ապա որ սի-

բողոք եւ բարեկարգութեան, եւ հաստատիչ մերոյ հասարակութեան միաբանական սիրոյն եւ համաձայնութեանն, համարձակմբ որդիական հպատակութեամբ զինղիր մեր ի ներքոյ բացայայտել. նախ՝ վասն զիտելոյ իւրաքանչիւրոցս զպարտաւորութիւն մեր, եւ երկրորդ՝ առ ի ոչ լինիլ ձանձրութիւն ձերոյ Սրբազնութեանն, եւ կամ նիւթ խոռվութեան յաջորդացն ձերոց: Եւ զոր խնդրեմք՝ այս եւ.

Նախ՝ կտակն յետ մեռանելոյ մարդկանց եղիցի հաստատուն. զոր ինչ կտակեալ իցե վասն հոգւոյն իւրոյ, սրբոյ Արքայոյն, Վանիցն, եւ այլոց ամենից: Իսկ երեւ կտակ չունիցի մեռանողն, հոգեբաժինն ըստ կարեաց մեռանողին տացեն ընտանիք նորին:

Երկրորդ՝ զինուորաց եւ դատաւորաց կողոպուտն եւ հոգեբաժինն՝ նման առաջակայ անձանց լինիցի, առանց զատեցման:

Երրորդ՝ սահմանեցաք քաղաքացւոց սրբադրամն վասն Առաջնորդին՝ ամ յամէ ի մեծի պահոցն, առաջին մարդիկն տան 75 կօպէկ, միջինքն 50 կօպէկ, իսկ յետինքն 25 կօպէկ: Առաջին դասքն նոքա են՝ որք ի վաճառականութիւն են զրեցեալք. երկրորդ դասքն նոքա են՝ որք արհեստաւորք են. իսկ երրորդ դասքն են քաղաքիս հասարակութիւնն, որ ոչ վաճառականք են եւ ոչ արհեստաւորք:

Չորրորդ՝ զիւղականաց մերոց պտղին եւ այլ հոգեւորական արդիւնքն ի մեռելոց եւ ի կենդանեաց՝ եղիցի ըստ սովորութեան Ղրիմոս:

Հինգերորդ՝ վասն պսակին՝ առաջին դասք քաղաքացիքն տացեն արքունարկ 3 ռուպլի. հասարակքն 2 ռուպլի, իսկ աղքատքն 1 ռուպլի միայն տղայի կողմանց: Սոյնգումակ նշանիցն, առաջին դասքն տացեն 1 ռուպլի 50 կօպէկ, միջինքն 1 ռուպլի, հասարակն 50 կօպէկ: Իսկ երկրորդն եւ երրորդն եւ չորրորդն՝ պսակիցն, եւ կամ կոյսըն ընդ այրին, կամ հասն եւ չհասն, որպէս օրէնքն հրաւայեն. մեք վասն այնց ոչ խնդրեմք:

Վեցերորդ՝ առանց ժառանգ մեռանողի յընչիցն՝ յետ հոգաւոյն զկարգն, եւ կամ՝ երե պարտք ունիցի, յետ հատուցանելոյն, որ ինչ մնացե՛ երեք բաժին եղիցի. սուրբ Արքայոյն Էջմիածնայ, սուրբ Խաչ Վանքին տեղւոյս, եւ աղքատացն քաղաքիս:

Եւ եօթներորդ՝ վասն հրաման առնելոյ բաղման բեակերէն՝ յառաջին մարդկանց 1 ռուպլի, ի միջնոցն՝ 50 կօպէկ, իսկ ի յետնոցն 25 կօպէկ: Իսկ զիւղաւորն՝ որ ինչ ի սրտե նոցա բղխեսցի՝ զայն տացեն:

Յաղագս վերահասութեան ձերոյ՝ քաղաքիս եղեալ երեք դաս ժողովրդեանն ղեֆերն՝ առաջնոց, միջնոց, եւ վերջնոց,

ի Մագիստրաթէն մերմէ գրեցաւ ճշմարտութեամբ, եւ առաքեցաւ առ Սրբութիւն ձեր:

Ձայտսիկ խնդիր մեր կատարելով՝ բարերարութիւն մեզ մեծ առնես, եւ լինիս պատճառ ապագայ կարգաւորութեանցն, որպէս ետղ ի սկզբանէ շինման քաղաքիս մերոյ ի քէն հիմնեցելոյ: Որ եւ մնամք

Ձերոյ Բարձր Սրբազնութեանն

Ողորմած Տեառն մերոյ եւ Հօտապետի

Մշտահարգատ խոնարհ ծառայք

ՆԱԽԻՋԵՆԻԱՆՈՒ ԴԱՏԱՆՈՐՔ ԵՒ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹ.

1787 թուոյ, փետրուարի 28.

Իվան Աբրահամով:

Մկրտիչ Պետրոսեան:

Պօղոս Տեփութարեան:

Եղիայի որդի Յակոբ Կիւզելեան:

Մահտեսի Աւաք Մարտիրոսեան:

Ստեփան Տէր Ոսկանով:

Սօրնիկ Ստեփան Գրիգորեան:

Մահտեսի Միքայէլ Առաքելով:

Յակոբ Սեֆերեան:

Մահտեսի Ծերուն:

Մարգար Սահակով:

Ծառուկ Յօհաննեան:

Խարայ Մելքօն մահտեսի Խաչախարեան:

Մահտեսի Աստուածատուր Ղազարեան:

Մարտին Իվանով:

Մահտեսի Դանիէլ Խօճայեան:

Մահտեսի Եղիազար Պապասինեան:

Յարութիւն Տէր Մկրտիչեան:

Գասպար Տէր Մարտիրոսեան:

Գասպար Փանոսեան Սահարճը օղլու:

Մանուկ Սահակով:

Վարդան Պապիով:

Մահտեսի Խաչերեն մահտեսի Պօղոսեան:

ՅԱՒԵԼՈՒՄԾ ՄՐԲԱԶԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԳԻՆ Ի ՎԵՐԱՅ ՀԱՍՈՐԱԿԱՆ ԽՆԴՐՈՅՆ, ՀԱՃՈԹԵԱՄԲ ՀԱՄԱՅՆԻՅՆ.

Նախ՝ ընդ Բարձր Արժանապատիւ Կարապետ Աստուած-իմաստ Վարդապետ սիրելի որդւոյն իմոյ՝ կարգեցի զոր-ծակից եւ հոգեւոր Դատաւոր՝ զՏէր Յօհաննէսն Առաքեան, եւ զՏէր Մարտիրոսն Աւետիքեան, զի յամենայնում շաբարու՝ յերկուշաբարի, ի չորեքշաբարի, եւ ի յուրբարի աւուրսն, երեքն ի միասին նստեալ ի հոգեւոր Դատաւորան, զամենայն հոգեւորաց պատշաճեալ զործան հոգաս-

ցեն. զվճառատելիսն վճռեցեն, ունելով զկանոնս մեր միշտ առաջի աջաց իւրեանց, զանկանոն զործսն արգելցեն, եւ մեզ ծանուսցեն զրով:

Երկրորդ՝ որքան անձինք պատկանեցեալք իցեն մերս Արքեպիսկոպոսարանին եւ Վանիցն՝ քէ կարգաւորք եւ քէ աշխարհականք, յատուկ դէֆրերով զայնս յանուանէ ծանուսցեն այժմ հոգեւոր Դատաւորքն մեր՝ Մագիստրաբին. որ քեպետ պարտաւորութիւն էր Մագիստրաբին, ըստ որում Մեծի Կայսերական Հրամանաւ՝ յատուկ Բեմէ-նիզ զրեցաւ, ինզրել ի հոգեւոր Դատարանէն զքանիօնութիւն յատկացեալ պաշտօնեայ անձանցն իւրոց. բայց որովհետեւ ոչ է արարեալ, յայտնեցէ այժմ հոգեւոր Կառավարութիւնն նմա. զի այսուհետեւ Մագիստրաբն չունի իշխանութիւն այնց անձանց Բաշրօրք տալ. զի հոգեւոր Դատարանին է այն զործ: Եւ որպէս հոգեւոր Դատարանն չունի իշխանութիւն խառնիլ ի զործս Մագիստրաբին, նոյնպէս Մագիստրաբն եւ Տումն չունին իշխանութիւն բնաւին՝ խառնիլ ի զործս հոգեւոր Դատարանին, ըստ Բարձրագոյն Հրամանի Խորհուրդ Կայսերական Մեծութեանն: Այլ քէ հարկաւորութիւն ինչ լինիցի, Մագիստրաբն կարէ զրել հոգեւոր Կառավարութեանն, եւ Կառավարութիւնն զկարելիսն պատասխանել նմա, եւ զկարի հարկաւորսն մեզ զրել ի վճռել:

Երրորդ՝ ի լրանալ տարւոյն՝ զամենայն եկեղեցեաց զհաշիւն տեսցէ հոգեւոր Կառավարութիւնն, ընդ իւր ունելով զմինն ի Մագիստրաբի դատաւորաց, եւ զերկու արս ի նոյն եկեղեցւոյ ժողովրդենէն, որք ի միասին՝ յետ զհաշիւն տեսանելոյն՝ ի դէֆտեր եկեղեցւոյն զրեցեն զմուտս, զկէս, եւ զիշատակիս:

Չորրորդ՝ երկգիտիւքն մի իշխեսցեն առանց հոգեւոր Կառավարութեանն հրամանի զշինուած ինչ առնել, կամ յաշխարհականաց զհրաման ինչ ընդունիլ, եւ կամ ումեք զեկեղեցական դրամ տալ, բարց յատուկ հրամանի իմոյ եւ ձեռագրոյ: Երէ համարձակին երկգիտիւքն աշխարհականաց լսել, հրամայեմ հոգեւոր Կառավարութեանն արտաքսել զայնպիսիսն, եւ ի տեղի նոցա զայլ ոք զհատարիմ կարգել, եւ կամ յանձնել քահանայից:

Հինգերորդ՝ մի երբեք իշխեսցեն քահանայք եւ ժողովուրդք զմեռեալս բաղել ի յեկեղեցւոյ յընդարձակ սրահսն

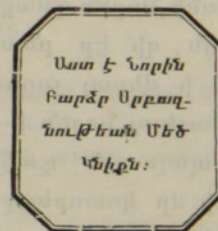
(որ է հայաք). զի արգելեալ է Հրովարտաւօք Խորհուրդ Կայսերական Մեծութեանն. այլ ընտրեցեն զերկու հանգրստարանս ի բացակայ պարապ տեղւոջ, յորոց հետի են շինութիւնք տանց, եւ անդ ի միասին բաղեսցեն զքահանայս եւ զժողովուրդս: Բայց շուրջ զհանգստարանան խանդակ քաշեսցեն, զի մի մտցեն անդ անասունք, եւ մի ապականեսցեն զգերեզմանս:

Վեցերորդ՝ որպէս բնական կանոն է, երէ զննջեցեալն յեկեղեցի տարցեն, զղիազարդն նորին տացեն նոյն եկեղեցւոյն առ ի շինել զգետ: Իսկ երէ յեկեղեցին ոչ տարցեն, որ ինչ դիպարդ ունիցի ննջեցեալն՝ այն Վանքին է բնական օրինօք, եւ կանոնօքն եկեղեցեաց ազգիս Հայոց: Այսմ բարեկարգութեան խանգարիչն հակառակ է Աստուծոյ եւ եկեղեցեաց մերոց, նոյնպէս եւ ընդդիմակ է Կայսերական Մեծութեան՝ մեզ տրեցեալ Իշխանութեանն, որ եկեղեցական կառավարութիւն կախեալ կայ մի միայն զհոգեւորականացս, որպէս յայտնի է ի Պրիվիլէկի չորրորդ գլուխն:

Նոր վեցերիս Կանոնս՝ ընդ վերոգրեալ խնդրոյն հասարակութեանն Նախիջեւանաւ հաճութեամբ ընկալայ, եւ վասն ընդունելութեան իմոյ՝ ձեռամբս տտրագրեցի, եւ ստորական մեծ Կնքովս կնքեցի յաղագս հաստատութեան Կանոնացս.

ՅՈՎԱՆԷՍ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՌՈՒՍԱՅ ԵՐԿԻՐԻ ԵՂԵԱՆԼ ՀԱՅՈՅՍ ԱԶԳԻ:

Հասարակաց ձեռնարկեալն առ իս է. նորին տաւառն է՝ զոր ձեռնարկեալ տաւառիցի ի Մագիստրաբն վասն ապագային:

